

God språkstøtte i bærumsbarnehagen. En standard for språkarbeid.

Kompetanseteam barnehage, Barnehagekontoret i Bærum
Revidert november 2024

Innhold

1. Innledning	3
2. Språkstøtte på systemnivå – for alle barn	4
Hyppige samtaler	5
Åpne spørsmål	6
Repeteer og utvid	7
Selv- og parallellsnakk	8
Rikt og nyansert språk	9
Tiltaksplakater	10
3. Språkstøtte på individnivå – for noen barn	11
Flytskjema	11
Undringsfasen	12
Kartleggingsfasen	12
Tiltaksfasen	12
Veien videre	12
4. Flerspråklige barn	13
5. Samarbeidsparter	15
Foreldre	15
Helsestasjon	15
Skole	16
6. Referanser og lenker	17

Vedlegg:

Dimensjonsplakater om språkstøtte fra RBUP (småbarnsavdeling/Toddler – storbarnsavdeling/Pre-K)

Tiltaksplakater:

- Språkstøtte ved boklesing
- Språkstøtte ved måltid
- Språkstøtte i garderoben
- Språkstøtte ved bleieskift
- Språkstøtte i konstruksjonslek
- Språkstøtte i butikklek
- Språkstøtte i sandkassa
- Mal for plakater

BTI-modellen

Oversikt over kartleggingsverktøy

Mål- og tiltaksplan

Enkel tiltaksplan, BTI

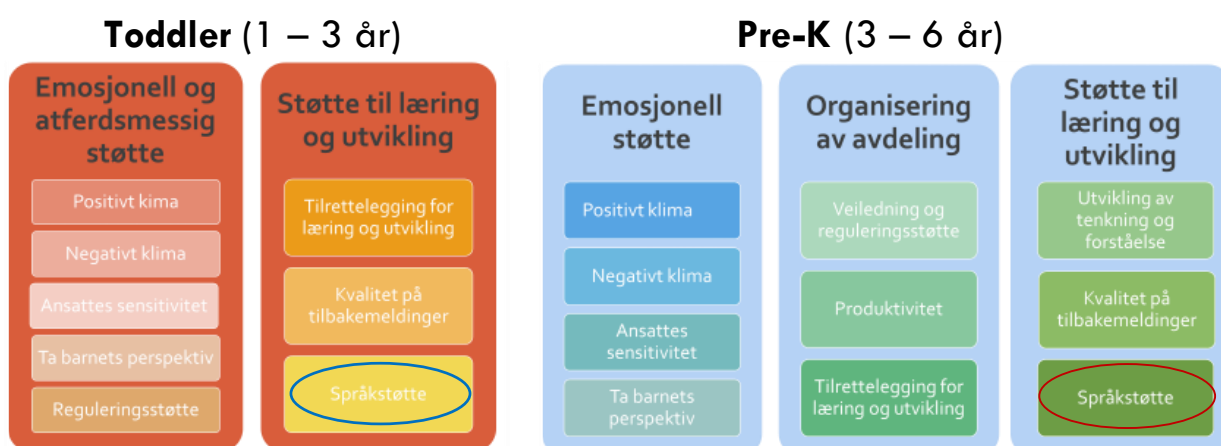
Ask og tegnstøtte til norsk

Mal for tiltaksplakat og Mål- og tiltaksplan finnes i wordformat på styrernes teamsgruppe Barnehagene i Bærum kommune. Her ligger også annet støttemateriell som kan brukes i arbeidet med å implementere God språkstøtte i bærumsbarnnehagene - en standard for språkarbeid.

1. Innledning

I Bærum skal det være STORT å være liten, og det satses på tidlig innsats. Standard for språkarbeid i bærumsbarnehagen kom i 2018, og hadde en implementeringsperiode i perioden 2018-2021. Målet med standarden var å sikre høy kvalitet og systematikk i det arbeidet barnehagene utfører, slik at de bidrar til en god språkutvikling for alle barn.

I 2020 startet kommunen kvalitetsløftet TETT PÅ, med mål om høykvalitetsbarnehager i Bærum. I TETT PÅ er CLASS (Classroom Assessment Scoring System) den teoretiske grunnmuren (La Paro m.fl., 2012; Pianta m.fl., 2008). CLASS beskriver kvaliteten på interaksjonene mellom ansatte og barn på gruppenivå. Barnehagekvalitet fremstilles gjennom 10 kvalitetsdimensjoner, fordelt på tre overordnede domener. En av dimensjonene i læringsdomenet er språkstøtte. Via veiledning og refleksjon over egen praksis, bidrar TETT PÅ til å utvikle språkmiljø av høy kvalitet i bærumsbarnehagene.

I denne reviderte utgaven av standard for språkarbeid, knytter vi den tett sammen med kvalitetsdimensjonen språkstøtte. Ved CLASS-observasjon benyttes en versjon for barn i alderen 1-3 år; Toddler, og en versjon for barn i alderen 3-6 år; Pre-K. Dimensjonen språkstøtte er relativt lik uavhengig av alder, og er derfor slått sammen i denne standarden.

Rammeplanen sier at alle barn skal: *...få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling* (2017:23). Kvalitetsdimensjonen språkstøtte i CLASS stemmer godt overens med rammeplanens forventninger, og arbeid med språkstøttemensjonen er derfor samtidig en del av implementeringen av rammeplanen. Derfor er standard for språkarbeid også anvendelig for barnehager som ikke bruker CLASS.

Temaplanen På samme lag for barn og unge i Bærum (2024) sier at vi skal: *Sikre alle barn og unge gode og likeverdige muligheter til læring og utvikling*. Implementering av standard for språkarbeid vil være et bidrag til å nå dette målet.

I Bærum oppfordres alle barnehager til å ha en til to ansatte, som har et særlig ansvar for barnehagens språkarbeid.

2. Språkstøtte på systemnivå – for alle barn

Alle barn trenger å være i en barnehage som har et godt språkmiljø. I CLASS handler dimensjonen språkstøtte om hvordan de ansatte i barnehagen legger til rette for at alle barn skal få en god språkutvikling. Det dreier seg om kvaliteten på, og hvor ofte de barnehageansatte bruker språkstøttende aktiviteter og metoder i det daglige. Via dialog og støtte til kommunikasjon styrkes barns språkutvikling. De ansatte støtter barns språkutvikling ved å være aktive rollemodeller, sette ord på det som skjer og ta initiativ til kommunikasjon med barna. For at barns språk skal utvikle seg må de få mulighet til å bruke språket ved ulike anledninger. Barn lærer språk når de deltar i aktiviteter som engasjerer dem og gir mening.

God språkutvikling støtter og styrker annen utvikling. Barnet trenger språket i lek og på andre sosiale arenaer. Språket benyttes for å sette ord på egne behov og følelser. Kognitivt sett er språket en forutsetning for tenkning og læring, både i barnehagealder og senere i livet. Å utvikle et godt språk er viktig for å lykkes på skolen og i livet generelt. At barnehagen legger godt til rette for språkstøtte er særlig viktig for de barna som får lite språkstøtte hjemme.

Etter en CLASS-observasjon får avdelingspersonalet tilbakemelding om kvaliteten på språkmiljøet, og hvordan de ansatte støtter barnas språklæring. Dersom man ønsker en mer utfyllende språkmiljøkartlegging, kan man supplere med verktøy fra UDIR (se referanser og nyttige lenker).

Under utdypes områdene (indikatorene) i språkstøttdimensjonen: Hyppige samtaler, åpne spørsmål, selv- og parallellsnakk, repetisjon og utvidelse, samt rikt og nyansert språk. Hvert område avsluttes med noen eksempler, der grønn boks viser høyere kvalitet på personalets språkstøtte enn eksemplene i gul boks. Bruk gjerne disse eksempelboksene som grunnlag for diskusjon i personalgruppa. For en kortversjon av språkstøtte, se vedlagte dimensjonsplakater.

Språkstøtte				
Hyppige samtaler	Åpne spørsmål	Repetere og utvid	Selv- og parallellsnakk	Rikt og nyansert språk

Hyppige samtaler

Hyppige samtaler handler om at de ansatte har mange samtaler med barna gjennom barnehagedagen. Samtalene skal bære preg av turtaking. Barn trenger barnehageansatte som er gode språkmodeller. De ansatte må lytte aktivt, gi barna nok tid til å svare og tilpasse svaret til det barna sier eller gjør. Personalet bør snakke rolig og ta pauser, slik at alle barn klarer å følge med. Gode oppfølgings spørsmål bidrar til å forlenge samtalen.

Barnehageansatte kan legge til rette for gode samtaler ved å sette i gang samtaler, delta i samtaler og forlenge samtaler. Dette kan gjøres ved å spille på barnas interesser, minne om felles opplevelser, vise til bøker barna kjenner eller et tema barnehagen har pågående. Det er personalets ansvar å finne spennende samtaletemaer som engasjerer barna. Sensitive ansatte plukker opp hva barnet er opptatt av, og tilpasser sin respons til det enkelte barn. Skjerming og ro til dialog kan være nødvendig. Måltidet er en fin anledning for samtale rundt bordet.

Samtaler oppstår gjerne spontant igjennom dagen, men kan også planlegges mer systematisk. Dialog kan foregå med enkeltbarn, i liten gruppe eller i en stor gruppe. Ved å oppfordre barna til å spørre hverandre, kan barna få en dialog seg imellom. Dette kan gjøres ved for eksempel å si: *Tord, fortell Line om den nye jakka du har fått!* Avdelingspersonalet må legge til rette så barna får mulighet til å samtale med både de ansatte og med hverandre. For de yngste barna kan vi ikke forvente utfyllende svar, og det er personalets ansvar å holde samtalen gående. Visuell støtte i form av tegn, konkreter eller bilder kan hjelpe de yngste i dialogen.

Når barn får mulighet til å bruke språket sitt aktivt utvides språkferdighetene deres. Avdelingspersonalet oppfordres derfor til å ha dialog med alle barn hver dag!

EKSEMPEL: HYPPIGE SAMTALER

I dukkekroken.
Barn: Babyen gråter!
Voksen: Oi!
Barn: Vondt i magen....
Voksen: Oi! Hva heter babyen?
Barn: ...??

I dukkekroken
Barn: Babyen gråter!
Voksen: Oi, gråter babyen din?
Barn: Mm
Voksen: Hva tror du kan ha skjedd?
Barn: Vondt i magen!
Voksen: Det er ikke godt. Hvordan kan vi hjelpe babyen til å bli bedre?
Barn: Mat.
Voksen: Vi kan gi babyen mat. Tror du babyen er tørst eller sulten?
Barn: Mm. Baby vondt, sulten.
Voksen: Hva tror du vi skal gi babyen å spise?
B: Pizza!

Åpne spørsmål

Et åpent spørsmål er et spørsmål som krever mer enn ett ords svar fra barna og det ikke er et gitt svar. *Hva liker du å leke med?* Vil være et eksempel på et åpent spørsmål. Et lukket spørsmål vil derimot være: *Vil du leke med biler?* Personalet skal altså stille spørsmål som oppmuntrer til utvidet respons fra barnet.

Åpne spørsmål er viktige fordi de kan gi bedre og lengre samtaler, og dermed bedre språkstimulering. Barnet får flere læringsmuligheter, ikke bare språklig. Når barnehageansatte stiller åpne spørsmål, viser de nysgjerrighet og interesse som kan motivere barna og forlenge samtalen.

Barnehageansatte kan legge til rette ved å være bevisste på å bruke mange åpne spørsmål i dialog med barna. Ved å benytte åpne spørsmål, som begynner med for eksempel hva, hvor, hvordan eller hvorfor, oppmuntrer personalet barna til å bruke mer språk. Ytringer som: *Fortell meg mer om...?*, oppfordrer også barna til å bruke flere ord, selv om det formelt sett ikke er et åpent spørsmål.

Noen ganger kan vi tenke at vi har stilt et godt åpent spørsmål, men får likevel kun ett ords svar fra barnet. Da er det viktig å ikke gi opp! Fortsett å stille åpne spørsmål så barnet får øvd seg. (Kanskje trenger de ansatte å øve seg på å stille åpne spørsmål!) Sørg for at barnet får nok **tid** til å forstå spørsmålet, tenke ut et svar og formulere svaret verbalt. Dette skjer ganske automatisk hos oss voksne, men barna er her i en læringsprosess, og trenger tid.

Det kan være enklere for barn å svare på et lukket enn et åpent spørsmål. Noen ganger kan det derfor være hensiktsmessig å bruke lukkede spørsmål for de yngste barna, flerspråklige barn med lite norskerfaring eller for barn som generelt bruker lite verbalspråk. Enten man bruker åpne eller lukkede spørsmål bør de være inviterende i sin form. Med det menes at personalet kommuniserer med kroppsspråk at de er interessert i barnet og deres respons.

EKSEMPEL: ÅPNE SPØRSMÅL

Barnet har akkurat kommet til barnehagen og har ikke rukket å begynne med lek enda.

Voksen: *Vil du leke med bilene?*

Barn: *Nei.*

Voksen: *Vil du leke med togbanen...?*

Barn: *Nei.*

Voksen: *Vil du leke i familiekroken?*

Barn: *Nei.*

Voksen: *Nei, du får tenke litt på hva du har lyst til å leke da...*

Barnet har akkurat kommet til barnehagen og har ikke rukket å begynne med lek enda.

Voksen: *Hva har du lyst til å leke med i dag?*

Barn: *Vet ikke...*

Voksen: *Hva lekte du i går?*

Barn: *Med biler. Puslespill... (tenker seg godt om for å huske). DOKTOR!*

Voksen: *OJ! Det var mye gøy. Er det noe av det du har lyst til å leke i dag?*

Barn: *Ja, jeg vil leke doktor og sykehus sammen med Mads i familiekroken!*

Repeter og utvid

Repeter og utvid handler om at personalet gjentar ord og setninger barna sier, og utvider dette ved å omformulere til hele setninger, tilføre et nytt ord, bruke korrekt uttale eller legge til ny informasjon som bygger på barnets utsagn. De fleste av barns utsagn bør møtes med repetisjon og utvidelse.

Utgangspunktet er et utsagn fra barnet, som den ansatte bekrefter. Så bygger den ansatte videre på dette ved å omformulere barnets ytring til et mer utvidet utsagn, og utdyper ved å tilføre litt mer informasjon. Dersom et barn sier: *Stølver*. Kan den ansatte bekrefte og utvide ved å svare; *Ja, i dag regner det. Da må vi ha på støvler, så vi ikke blir våte.*

Personalet må sette søkelys på barns forsøk på kommunikasjon, og ikke bare på hva de faktisk sier. Noen ganger kommer barn med nonverbale ytringer, lyder eller noe vi ikke forstår. Da er det lite hensiktsmessig å repetere hva barnet har ytret, men barnet skal likevel ha en bekreftelse på sin ytring. Derfor vil det noen ganger være mer naturlig å tenke at man skal bekrefte, heller enn å repetere. Den voksne påpeker ikke at barnet har sagt noe feil eller uforståelig, men anerkjenner barnets utspill og bygger videre på det.

EKSEMPEL: REPETER OG UTVID

Barn: *Elpe...?* (ser på den voksne med et spørrende blikk)
Voksen: *Jeg kan hjelpe deg.*

Barn: *Elpe...?* (ser på den voksne med et spørrende blikk)
Voksen: *Trenger du hjelp?*
Barnet nikker.
Voksen: *Hva trenger du hjelp til...?*
Barn: *Opp i tleet.*
Voksen: *Jeg kan hjelpe deg opp i treet. Det er jammen høyt! Kom, så skal jeg vise deg hvordan du kan klatre opp.*

Selv- og parallellsnakk

Selvsnakk vil si at personalet setter ord på egne handlinger mens de skjer. Parallellsnakk vil si at personalet setter ord på andres handlinger mens de skjer. Dette kan være barn eller andre voksne. Det er et viktig poeng er at ordsettingen skjer helt **samtidig** med handlingen. Det er lettere for barn å forstå språk de hører samtidig med at noe skjer, heller enn å forstå ytringer om noe som har skjedd tidligere eller som skal skje i framtiden. Ord og handling må knyttes sammen direkte, slik at barnet kan bygge begreper.

Dersom man tenker seg en sportskommentator på radio, er dette et eksempel på parallellsnakk. Kommentatoren må bruke presist språk og nøyaktig beskrive det som skjer, for at det skal gi mening for lytterne. Slik kan det også gjøres i barnehagen. Når et barn skal vaske hender, kan personalet ordsette: *Nå skrur du på vannet. Oi, jeg ser at du tar mye såpe. Nå er det masse skum!* og så videre.

En god start på en setning for parallellsnakk er: *Jeg ser at...* og så sette ord på hva man ser. For eksempel: *Jeg ser at du bygger et veldig høyt tårn, med alle de store klossene!* Noen ganger kan det være relevant å beskrive et barns handling overfor andre barn: *Se hvor snill Jens er, han gir en bamse til Morten som er lei seg. Det var en fin måte å trøste Morten på!*

EKSEMPEL: SELV- OG PARALLELLSNAKK

Voksen: *Jeg skal fylle flaska mi med vann.*

Voksen: *Jeg skrur på kaldt vann. Nå holder jeg fingeren under vannstrålen for å kjenne etter om vannet er ordentlig kaldt.*

...

Ja, nå er det kaldt! Jeg fyller flaska helt full med vann. Så skrur jeg på korken godt, så det ikke lekker vann ut.

Rikt og nyansert språk

Når ansatte modellerer et mer komplekst språk utvides barns språkkunnskaper. Ansatte med et rikt og nyansert språk snakker i fulle setninger og knytter nye ord til ord som allerede er kjente for barna. For eksempel: *Føll er barnet til hesten. Akkurat som lam er barnet til sauen.* Når nye ord kobles til kjente begreper utvider barn sitt vokabular.

For at barn skal utvikle et rikt og nyansert språk, må de ha voksenmodeller som selv bruker et rikt og nyansert språk. Personalet må bruke varierte ord når de snakker med barna. De kan for eksempel bruke forskjellige ord for samme ting, som *katt* og *pus*. Når det dukker opp nye ord, forklares disse for barna, og knyttes til ord som allerede er kjente: *Lompe, det er det vi har rundt pølsa.*

Et eksempel på nyansert språk vil være å kalle alt fottøy for *sko*. Dersom vi ikke nyanserer med begreper som *joggesko*, *sandaler* eller *tøfler*, frarøver vi barn muligheten til å utvikle et rikt og nyansert språk. En god strategi for begrepslæring er å sammenligne ord for å finne likheter og forskjeller. Hva er likt mellom en sandal og en tøffel, og hva er ikke likt? Begrepet *minst* kan gjerne erstattes med mer nyanserte begreper som *yngst*, *lavest*, *lettest*, *sjeldnest* eller *færrest*. Da kommer også meningen tydeligere fram. For de yngste barna kan bruk av bilder og konkrete supplere verbalspråket ved å skape flere nyanser.

EKSEMPEL: RIKT OG NYANSERT SPRÅK

Voksen: Ryddetid! Nå er det mat.

Voksen: Nå er det tid for å avslutte leken. Alle må hjelpe til med å rydde. Duplo skal i den blå posen, og dyrene skal i boksene på hylla.

Når vi har ryddet alle lekene på plass er det tid for å spise lunsj. Da er det blitt plass til både matbokser og flasker på bordet.

Noen som er sultne kanskje?

Tiltaksplakater

Vedlagte tiltaksplakater inneholder hverdagstips som skal hjelpe personalet i det daglige arbeidet med språkstøtte. Plakatene kan skrives ut og henges opp rundt omkring i barnehagen for å minne om hvordan språkstøtte kan flettes inn i hverdagsaktiviteter og lek.

Den første plakaten omhandler lesing av bøker for barn. Skandinavisk forskning viser at lesing og samtaler påvirker barns språkutvikling positivt (Lesesenteret, Språkløyper). Vi vet at barn som blir lest mye for i barnehagen, er godt rustet for senere lese- og skriveopplæring i skolen. Derfor er det viktig å lese for alle barn hver dag. Les gjerne samme bok flere ganger, og bruk elementer fra dialogisk lesing.

Noen av plakatene retter seg mot hverdagssituasjoner som måltid, garderobe og bleieskift. Ved å legge inn god språkstøtte i barnehagens faste rutiner blir dagen full av muligheter for språklæring. *Rutinesituasjoner er gylne øyeblikk for å skape et godt språkmiljø. Barna utvikler seg språklig når de deltar og involveres av personalet* (Skrivesenteret).

Flere av plakatene handler om hvordan personalet kan bruke språkstøtte i barns lek. Leken har en egenverdi, men er også en av de viktigste læringsarenaene for barn, ikke minst når det gjelder språk. *Leken skal være en arena for barnas utvikling og læring, og for sosial og språklig samhandling* (Rammeplan 2017:20).

Vedlagt i standarden ligger det en tom plakatmal. Barnehagene oppfordres til å lage egne plakater, som er aktuelle for det som rører seg akkurat nå i egen barnehage. Det kan være lek med dinosaurer, interesse for romskip, tur i skogen eller formingsaktiviteter.

En stor takk rettes til Sandnes kommune og deres barnehager, som raust har delt sine erfaringer fra 10 års arbeid med CLASS og Utviklings Støttende Barnehager (USB). Sandnes har gitt oss i Bærum ideen til våre tiltaksplakater.

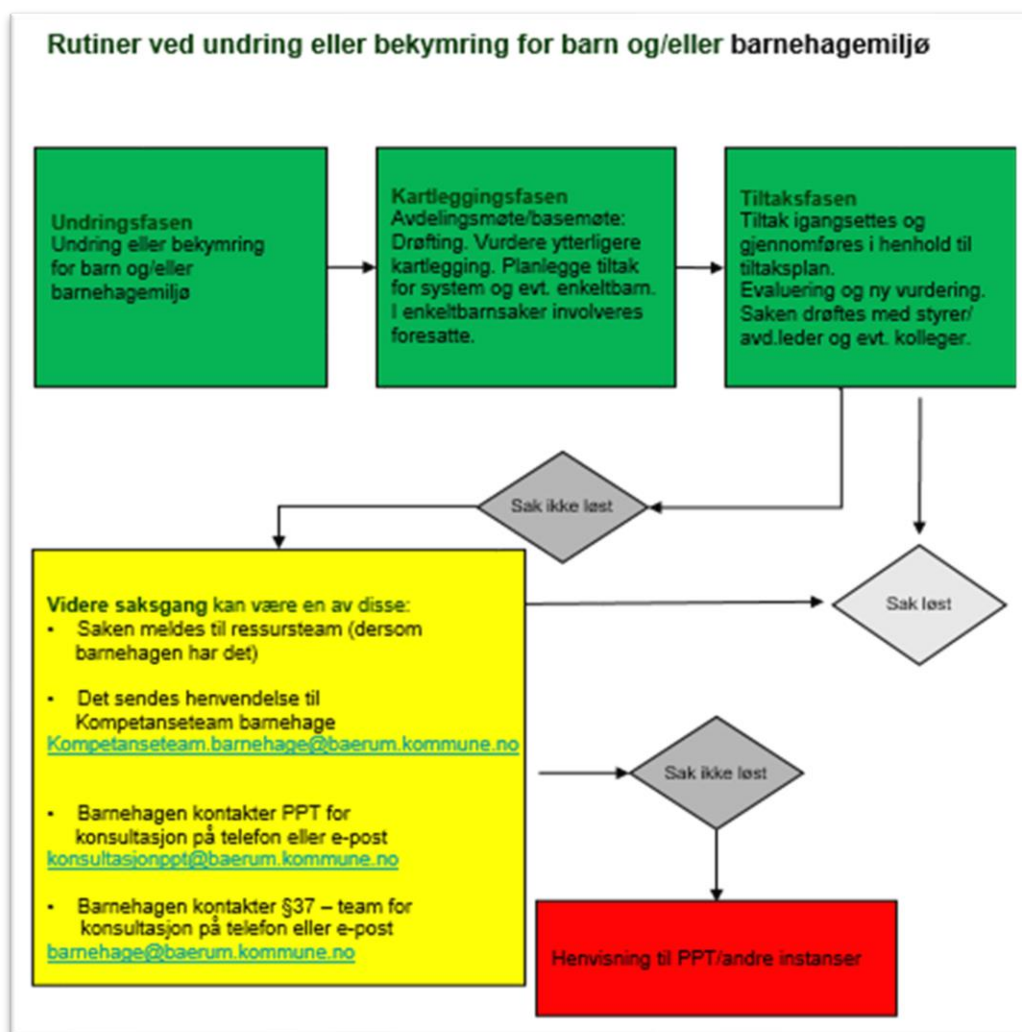
Sandnes kommune - Kvalitet i Sandnesbarnehagen

3. Språkstøtte på individnivå – for noen barn

Alle barn trenger et godt språkmiljø i sin barnehage, med personale som følger tett opp. Likevel er det noen barn som trenger mer utover dette. Rammepplanen påpeker: *Personalet skal følge med på barnas kommunikasjon og språk og fange opp og støtte barn som har ulike former for kommunikasjonsvansker, som er lite språklig aktive, eller som har sen språkutvikling (2017:24).*

Flytskjema

Flytskjema viser hvordan rutinene skal være i Bærums barnehager og deres samarbeidstjenester, når undring eller bekymring oppstår vedrørende enkeltbarn eller miljøet rundt. Flytskjemaet benyttes av PPT, i ressursteam og i henvendelseskjemaet til Kompetanseteam barnehage.

BTI står for Bedre Tverrfaglig Innsats, og er en samhandlingsmodell for tjenester som møter gravide, barn, unge og foreldre som det er knyttet bekymring til. Modellen omhandler både den tidlige innsatsen og tiltakene som gjøres på hvert enkelt tjenestested samt det tverrfaglige samarbeidet når flere tjenester er involvert. I BTI vil Undrings- og Kartleggingsfasen tilsvare nivå 0 (blått), Tiltaksfasen nivå 1 (grønt), Videre saksgang nivå 1 og 2 (gult) og Viderehenvising nivå 2 og 3 (gult og rødt). Se vedlegg for oversikt over nivåene i BTI.

Undringsfasen

Barn som trenger ekstra språkstøtte skal fanges opp og følges opp så tidlig som mulig. Barnehagen bidrar til utjevning av forskjeller når de gir barn med forsinket språkutvikling god oppfølging. Personalet vil via helhetlige observasjoner i hverdagen se at de fleste barn har en forventet språkutvikling. Likevel vil noen barn vekke undring eller bekymring. Dette kalles derfor undringsfasen. I BTI kalles denne fasen Nivå 0, trinn 3.

Kartleggingsfasen

Undring over et barns språkutvikling bør luftes med kolleger på avdelings- eller basemøte. For barn som vekker undring eller bekymring bør det gjøres en nærmere vurdering. Bruk av systematiske kartleggingsverktøy kan være nødvendig. Dette kaller vi derfor kartleggingsfasen. Det finnes en rekke språkkartleggingsverktøy barnehagen kan benytte, som TRAS, Språklydsobservasjon eller Samtaleguide om barnets morsmål. For utfyllende informasjon om de ulike kartleggingsverktøyene, se vedlegg. Verktøyene gir noe ulik informasjon om barnets språkutvikling, men alle kartleggingsresultater skal benyttes som grunnlag for å planlegge videre tiltak. I denne fasen **skal** foreldrene involveres, dersom det ikke er gjort tidligere. En viktig del av vurderingen er å finne ut om foreldrene opplever det samme hjemme som de ansatte ser i barnehagen, når det gjelder barnets bruk av språk. I BTI er vi nå fortsatt på nivå 0.

Man trenger ikke formelt samtykke fra foreldre for å bruke språkkartleggingsverktøy, men foreldrene skal informeres, høres og samarbeides med i prosessen. *Observasjoner og kartlegging er grunnlaget for at barnehagen skal kunne gi et godt tilbud til det enkelte barnet, og de er nødvendige for at barnehagen skal kunne oppfylle sitt samfunnsmandat etter barnehageloven §§ 1 og 2. ... For innhenting og behandling av personopplysninger som barnehagen trenger for å oppfylle rettighetene og pliktene etter barnehageloven, trenger de ikke å innhente samtykke* (Språkveilederen, 2017:38).

Tiltaksfasen

Nå skal tiltak iverksettes og vi er over i nivå 1 i BTI-modellen. Tiltakene skal være skriftliggjort i en plan. Planen skal inneholde et realistisk mål for tiltaksperioden. Se vedlegg for eksempler på mal for skriftlig plan. Malen for tiltaksplan i BTI kan også benyttes. En plan som er skriftliggjort, har flere fordeler. Det er en trygghet for foreldrene, det tilfører systematikk i språkarbeidet og gir større sjanse for at tiltakene faktisk blir gjennomført. Planen dokumenterer barnehagens arbeid, og det er lettere å evaluere. Imidlertid kan gjerne planen være kort, enkel og i stikkordformat. Etter gjennomført tiltaksperiode må man gjøre en vurdering. Er barnets språkutvikling nå aldersadekvat? Trenger barnet at tiltak videreføres internt i barnehagen? Er det behov for å ta kontakt med andre/eksterne instanser? Her må styrer involveres dersom det ikke allerede er gjort.

Veien videre

I den gule boksen i flytskjemaet vurderes behov for videre henvisning eller innhenting av eksterne hjelpetjenester. Videre saksgang kan da være å melde inn saken til Ressursteam (for de barnehagen som har det), sende henvendelse til Kompetanseteam barnehage eller å konsultere med PPT. Dersom saken fortsatt ikke er løst kan det være aktuelt å søke logopedhjelp, henvise til PPT eller andre instanser. I BTI er vi nå over på nivå 2. Ved søknad om logopedhjelp skal TRAS, Språklydsobservasjon for de med språklydsversker og 20 spørsmål for skolestartere legges ved.

4. Flerspråklige barn

I bærumsbarnehagene er det mange flerspråklige barn. For disse barna er det særlig viktig å tilrettelegge for gode, språkstøttende miljøer. Flerspråklige barn er ulike, og må møtes på sine individuelle behov. Man må også ta høyde for kulturelle ulikheter. Rammeplanen sier: *Personalet skal bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse (2017:24)*. Personalet kan støtte barns morsmål ved å vise interesse og nysgjerrighet for andre språk. En parallell læringsprosess med ord og begreper på både norsk og morsmål kan styrke den generelle språkutviklingen. Et eksempel kan være å velge nøkkelord på begge språk til et tema barnehagen jobber med. Foreldrene kan være en ressurs i dette arbeidet. Personalet kan gjerne lære seg noen ord på barnets morsmål, og bruke sanger, regler eller eventyr på flere språk. Kunnskap om flerspråklig utvikling blant de ansatte er viktig både for støtte av morsmålsutvikling og norsklæring.

Visuell støtte i form av tegn og bilder kan være til god hjelp i startfasen av norsklæringen (se vedlegg om tegn støtte til norsk). Bruk av sang, musikk og bevegelsesleker er en naturlig del av barnehagehverdagen, og kan bidra til å gi flerspråklige barn språklæring med mestringsglede. Barn som nylig har begynt å lære seg norsk kan ha gode språkferdigheter på sitt morsmål. Pass derfor på å ikke undervurdere disse barna.

Temaene i språkstøttedimensjonen i CLASS gjelder også for flerspråklige barn, men kanskje må man tenke litt annerledes. Barn som nylig har startet å lære norsk trenger heller hyppige og korte **dialoger**, enn de lange samtalene. Likevel trenger disse barna å være i dialog. Det betyr at i første omgang blir barnet kanskje en non-verbal samtalepartner, for så gradvis å bli mer og mer verbalt aktivt. Fortsett derfor dialogen selv om du ikke får verbale svar fra barnet! Kanskje må også **åpne spørsmål** vente litt i startfasen av norsklæringen, til fordel for mer lukkede spørsmål, som ofte er lettere å svare på. Likevel skal de lukkede spørsmålene være inviterende og inkluderende i formen. Ytringer fra barnet skal gjerne repeteres, men må i hvert fall **bekreftes**. Utvidelsen bør komme gradvis og være i barnets nærmeste utviklingszone. **Selv- og parallellsnakk** er særlig viktig i den første fasen når barn lærer et nytt språk. Samtidigheten mellom ord og handling hjelper barnet til å lære ord og begreper på norsk. I startfasen av norsklæringen bør man heller velge ut noen grunnleggende begreper som repeteres ofte, i stedet for å variere med mange **språklige nyanser**. Det vil komme på et litt senere tidspunkt.

Forskning viser at barnehageansatte inngår i færre samtaler med minoritetsspråklige barn enn majoritetsspråklige (Palludan, 2008). Til tross for at det kanskje er de flerspråklige barna som trenger det mest. Tre-trinns-strategien under beskriver hvordan personalet kan fange opp, bekrefte og utvide barns utsagn, selv når barna foreløpig snakker lite norsk. Når barn ikke ytrer seg forståelig verbalt, må de ansatte være ekstra sensitive for å fange opp barnas signaler.

STRATEGI FOR Å INVITERE BARN TIL DIALOG

1. FANG OPP!

Fang opp barnets signaler ved å observere barnets kroppsspråk, hva barnet gjør, peker på eller vender blikket mot.

Eksempel: *Voksen legger merke til et barn som ser på at andre barn bygger togbane.*

2. BEKREFT!

Bekreft at du har fanget opp barnets signaler ved å kommentere eller beskrive hva barnet gjør. Vent på respons. Responsen trenger ikke være verbal. Følg barnets blikk og non-verbale signaler.

Eksempel: *Voksen setter ord på hva barnet gjør: «Du står og ser på togbanen». Barnet svarer ved å nikke.*

3. UTVID!

Repetér det barnet sa eller sett ord på det barnet gjør. Legg til/utvid med litt mer informasjon eller et nytt ord.

Eksempel: *«Du liker tog. De bygger en laaang togbane» (viser med hendene).*

I praksisfortellingen under kan man prøve å se om den ansatte er innom alle de fem områdene i språkstøtte. Legg merke til at i løpet av denne lange «dialogen» sier barnet kun ett ord.

En voksen sitter på bilteppet sammen med Antoni og to jenter.

Den voksne sier til Antoni: **Se her! Vil du også ha en bil?** Antoni nikker.

Vil du ha den røde bilen eller den gule lastebilen?

Hun holder fram en bil i hver hånd. Antoni strekker seg etter den røde bilen.

Voksen: **Du vil ha den røde bilen? Den tror jeg kan kjøre fort. Vær så god!**

De to jentene har hver sin bil som de kjører rundt med på teppet. Den voksne ser på jentene, peker og sier:

Jeg ser at jentene kjører bilene på besøk til hverandre.

Hun henvender seg til Antoni: **Skal vi også kjøre på besøk?** Den voksne setter den gule lastebilen ned på teppet.

Antoni: **Ja!**

Han smiler og setter sin bil på teppet.

Voksen: **Hvor har du lyst til å kjøre med bilen din?**

Hun holder hendene "spørrende" ut. Antoni peker på huset til den ene jenta, og kjører i vei.

Voksen: **Nå er jeg spent på om det er noen hjemme der...?**

En av jentene plukker opp hintet, og kjører hjem til huset. Antoni og jenta møtes utenfor huset og lar bilene "hilse" på hverandre.

5. Samarbeidsparter

Foreldre

For å oppnå god språkutvikling for alle barn er et nært samarbeid mellom foreldre og barnehage nødvendig. Det er viktig å tilrettelegge for en god dialog slik at foreldrene får anledning til å informere barnehagen om hvordan barnet bruker språket sitt hjemme. Samværsformer og aktiviteter i familien har betydning for barnas språkutvikling. Dette er nyttig kunnskap for barnehagen og kan ha betydning for utviklingen av barnets språk. Barnehagen gir foreldrene innsikt i det språkstimulerende arbeidet i barnehagehverdagen. På den måten kan foreldrene få ideer til hvordan de kan bruke språket sammen med barna hjemme og invitere til språklig aktivitet i det daglige.

I forbindelse med forskningsprosjektet Trygg før 3 ble det utarbeidet et foreldrehefte om Kommunikasjon, språk og tekst. Hftet inneholder konkrete tips til hva foreldre kan gjøre med barna sine for å støtte barnets språkutvikling. Kanskje kan også noen av tiltaksplakatene være aktuelle for foreldrene, for eksempel plakaten om boklesing.

Å gjøre seg kjent med de flerspråklige barnas språkutvikling på morsmålet, er viktig for å kunne legge til rette for en best mulig språkutvikling i barnehagen. Foreldrene kan gi informasjon om barnets tidlige språkutvikling på morsmålet. *En god utvikling av barnas morsmål vil kunne ha positiv innvirkning på tilegnelsen av norsk* (Språkveilederen, 2017:24). UDIR har utviklet en Samtaleguide om barnets morsmål, som er et verktøy for å få mer kunnskap om flerspråklige barns språkutvikling. Pedagogen kan bruke dette når språkutviklingen til flerspråklige barn ikke forløper som forventet. Guiden er tenkt brukt som hjelp til en strukturert foreldresamtale, og har to hovedtema:

- Hvordan barnehagen best mulig kan støtte og inspirere barn til å være språklige aktive
- Vurdere barnets samlede språkkompetanse og språkutvikling

I mange tilfeller vil det være hensiktsmessig å benytte tolk i en slik samtale.

Helsestasjon

Helsestasjonen følger barnet og deres familie fra fødsel til skolealder. En av helsestasjonens kjerneoppgaver er å følge opp barnets psykiske og fysiske utvikling. Barnets språkutvikling er en del av det. Helsesykepleier observerer barnets språk gjennom alle konsultasjoner, og kan derfor ha viktig informasjon om barnets språkutvikling.

I Bærum bruker helsestasjonene kartleggingsverktøyet Ages & Stages Questionnaires (ASQ) ved 2-årskontrull og SPRÅK 4 ved 4-årskontrollen. I tillegg er foreldrenes vurdering av barnets språk av vesentlig betydning.

På 4 års konsultasjon testes hørsel med audiometri. Ved behov kan helsestasjonen teste hørsel fram til skolestart. Hørselsundersøkelse av barn under 4 år er fastlegges oppgave.

Når barn har utfordringer knyttet til språkutvikling, kan et tverrfaglig samarbeid mellom barnehage og helsestasjon være nødvendig. Dersom helsesykepleier får mistanke om forsinket språkutvikling tas det kontakt med barnehagen. Dersom barnehagen undrer seg over et barns språkutvikling, kan de ta kontakt med barnets helsestasjon. Foreldresamtalke må foreligge før barnehage og helsestasjon kan utveksle informasjon om enkeltbarns språkutvikling. Det ligger samtalkeeskjema i BTIs handlingsveileder som kan benyttes.

Skole

I henhold til Barnehagelovens § 2a har barnehagen en plikt til å samarbeide med skolen om overgangen fra barnehage til skole. Rammeplanen gir retningslinjer for samarbeid mellom barnehage, foreldre og skole, for å sikre en trygg og god overgang. Barnehagen og skolen bør utveksle kunnskap og informasjon, som utgangspunkt for samarbeid om tilbudet til de eldste barna i barnehagen.

Samarbeid mellom barnehage og skole er viktig for å gjøre overgangen best mulig for barnet. Barnehagen legger til rette slik at barna opplever en god avslutning på barnehagetiden. Skolen legger til rette for å gi barna en best mulig skolestart. Både barn og foreldre skal oppleve at det er helhet og sammenheng mellom barnehage og skole.

Bærum har rutiner for overgangen mellom barnehage og skole. For at skolen skal kunne legge best mulig til rette kan det være aktuelt å overføre informasjon om enkeltbarn. Dette kan være informasjon om språkutvikling, gjennomførte språktiltak e.l. Overføringsskjema sendes fra barnehage til skole. Barnehagen må ha samtykke fra foreldrene for å dele opplysninger om enkeltbarn med skolen.

Grenseobjekter er gjenstander, spill, sanger eller aktiviteter som brukes både i barnehage og skole. I Bærum bruker vi boka *Geitekillingen som kunne telle til ti*, spillet *Villkatten*, leken *Rødt lys* og sangen *Stopp! Ikke mobb*. Bruk av felles grenseobjekter øker sannsynligheten for at barna opplever helhet og sammenheng mellom barnehage og skole.

Våren før skolestart inviterer alle skolene de eldste barnehagebarna til et besøk. Mange av barnehagene følger barna til dette besøket. Disse besøkene er med på å gjøre barna tryggere på overgangen, og gi en forutsigbarhet for det som møter barna når de starter på skolen i august. Dette gir gode muligheter for de utvidede samtalene med barna, og nye begreper kan få mening. Hva betyr egentlig ord som pult og friminutt?

6. Referanser og lenker

- Bærum kommunes, Barnehage, [Kvalitet i barnehagen](#)
- Bærum kommune [BTI – Bedre tverrfaglig innsats for barn og unge i Bærum kommune](#)
- Bærum kommune, [Logopedhjelp i barnehage](#)
- Bærum kommune [Overgangsrutiner](#)
- Bærum kommune, [Temaplan – På samme lag for og med barn og unge i Bærum](#)
- Bærum kommune, Veileder for ressursteam [Ressursteam – barnehage](#)
- La Paro, K.M., Hamre, B.K. & Pianta, R.C. (2012). *Classroom Assessment Scoring System (CLASS) Manual, Toddler*. Baltimore: Brookes Publishing Co.
- Lesesenteret, Universitetet i Stavanger [Språkarbeid | Språkløyper \(uis.no\)](#)
- NAFO [Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring \(oslomet.no\)](#) (Språklig mangfold – en berikelse for alle barn i barnehagen) Tema morsmål
- Palludan, Charlotte, Børnehaven gjør en forskel, 2008.
- Pianta, R.C., LaParo,K.M.,& Hamre,B.K.(2008). *Classroom assessment scoring system (CLASS)*. Baltimore: Brookes.
- RBUP, Kvalitetsarbeid i barnehagen: Plakater om språkstøtte.
- Skrivesenteret, NTNU [Språkopplæring i barnehage | NTNU Skrivesenteret](#)
- Trygg før 3 [Foreldrehefte 6 Kommunikasjon, språk og tekst](#)
- UDIR [Lov om barnehager \(barnehageloven\)](#)
- UDIR [Påstander i Ståstedsanalysen for barnehager \(bokmål\) | udir.no](#)
- UDIR [Rammeplan for barnehagen | udir.no](#)
- UDIR [Språk i barnehagen – mye mer enn bare prat | udir.no](#)
- UDIR [Vurdering av språkmiljøet | udir.no](#)

Illustrasjoner hentet fra <https://openclipart.org/>

VI JOBBER MED:

Språkstøtte

Hva er språkstøtte?

- ansatte støtter barnas språkutvikling
- barn lærer språk best når de både lytter til andre og selv støttes i å bruke språket
- språkstøtte er mest effektiv når ansatte snakker med barna om det de holder på med og er engasjert i her og nå

Hvorfor er det viktig å støtte barnets språkutvikling?

- språk er viktig for sosial og emosjonell kompetanse
- språk og lekekompetanse henger sammen
- språk er viktig for senere å lykkes på skolen og i livet
- god språkutvikling styrker også annen utvikling

Hvordan gi god språkstøtte:

STØTTE TIL Å BRUKE SPRÅKET

- legg til rette for samtaler der barnet får bruke språket sitt
- ha hyppige frem-og-tilbake utvekslinger sammen med barnet
- tilpass svar til det barnet sier eller gjør
- still åpne spørsmål til barnet («fortell meg om...» eller «hvordan kan du gjøre...»)

GJENTAGELSER OG UTVIDELSE

- gjenta det barnet sier, eller forsøker å si
- utvid det barnet sier, eller forsøker å si
- forklar begrepene slik at barnas ordforståelse utvides
- gjenta ordene ofte

SELV- OG PARALLELSNAKK

- beskriv barnets handlinger, lek og følelser mens det skjer (parallelsnakk)
- beskriv egne handlinger og følelser mens det skjer (selvsnakk)

RIKT SPRÅK

- bruk gjerne forskjellige ord på samme ting
- benevn
- snakk i hele setninger
- knytt nye ord til ord barnet kjenner fra før
- gi barna nye ord de kan bruke

VI JOBBER MED:

Språkstøtte

Hva er språkstøtte?

- ansatte støtter barns språkutvikling
- barn lærer språk best når de både lytter til andre og selv støttes i å bruke språket

Hvorfor er det viktig å støtte barnets språkutvikling?

- språk er viktig for sosial og emosjonell kompetanse
- språk og lekekompetanse henger sammen
- språk er viktig for senere å lykkes på skolen og i livet
- god språkutvikling styrker også annen utvikling

Hvordan gi god språkstøtte:

HYPPIGE SAMTALER

- ha hyppige samtaler sammen med barna
- tilpass svar til det barnet sier eller gjør
- legg til rette for samtaler mellom barna

ÅPNE SPØRSMÅL

- still åpne spørsmål til barnet («fortell meg om...» eller «hva gjorde du i utetiden...»)

GJENTAGELSER OG UTVIDELSE

- gjenta ord og setninger barna sier
- utdyp og forklar begrepene slik at barnas ordforståelse utvides

SELV- OG PARALLELLSNAKK

- beskriv barnets handlinger, lek og følelser mens det skjer (parallellsnakk)
- beskriv egne handlinger og følelser mens det skjer (selvsnakk)

RIKT SPRÅK

- bruk gjerne forskjellige ord på samme ting
- snakk i hele setninger
- knytt nye ord til ord barnet kjenner fra før

SPRÅKSTØTTE VED BOKLESING

Materiell: Ha et variert utvalg av bøker: pekebøker, bildebøker, fortsettelsesbøker, tradisjonell barnelitteratur, helt nye bøker, flerspråklige bøker.
La bøkene stå lett tilgjengelig for barna!

Hyppe samtaler	Snakk med barna i forkant om hva boka kan handle om. Stopp opp og still spørsmål underveis. La barna komme med innspill, spørsmål, kommentarer og avbrytelser mens du leser.
Åpne spørsmål	Hva tror dere denne boka handler om? Hva kommer til å skje nå mon tro? Hvorfor tror dere det gikk sånn? Hva synes dere om denne boka?
Repeter og utvid	Barn: Bil! (peker på bilde av bil i boka) Voksen: Ja, hun satte seg inn i bilen. Det var en stor, rød lastebil. Barn: Hun gråter. Voksen: Hun ble lei seg. Hun ble lei seg, fordi hun hadde krangla med bestevennen sin.
Selv- og parallellsnakk	Nå åpner jeg boka. Jeg ser på ansiktene deres at dere er veldig spente! Per sitter på knærne, og Seril sitter på rumpa. Nå begynner jeg å lese...
Rikt og nyansert språk	Bok, historie, fortelling, eventyr, bilde, tekst, opp, ned, side, forside, bakside, kapittel, overskrift, bla, ark, lese, skrive, lytte, spennende, morsom, skummel, kjedelig, trist, forfatter, illustratør.

Oppfordring:

Les for alle barn hver dag!

SPRÅKSTØTTE VED MÅLTID

Materiell:

Mat, matbokser, vannflasker, glass, kopper, tallerken, bord, stoler/benker e.l.

Hyppe samtaler	Prøv å skape en god dialog mellom deg og de barna som sitter ved ditt bord. Sørg for at alle barna deltar, på sine premisser. Hjelp de barna som trenger støtte i dialogen.
Åpne spørsmål	Hva tror dere vi får å spise i dag? Hvorfor er vi så sultne i dag, mon tro...? Hva har du i matboksen? Hvilken middag liker dere best?
Repeteer og utvid	Barn: Mat!!! Voksen: Du er kjempesulten! Nå skal vi spise tomatsuppe med egg. Barn: Jeg har ost på. Voksen: Ja, du har gulost på din brødkive. Hva har du på den andre skiva?
Selv- og parallellsnakk	Jeg sender deg brunosten, jeg. Jeg skjenker melk i glasset ditt, men ikke helt fullt, da. Du klarer å åpne matboksen helt selv ser jeg. Det er veldig koselig å prate og spise sammen med dere.
Rikt og nyansert språk	Mat, matboks, spise, sulten, mett, mellomleggspapir, brødkive, pålegg, gulost, brunost, syltetøy, leverpostei, kyllingpostei, salami, kopp, glass, flaske, tallerken, skål, kniv, gaffel, skje, suppe, bord, stol, tripp-trapp-stol, benk, piknik, godt, vondt, søtt, salt, surt, bittert, umami.

Oppfordring:

Gjør måltidet til en hyggelig språkstund!

SPRÅKSTØTTE I GARDEROBEN

Materiell:

Et avgrenset område for av- og påkledning, en gruppe barn, klær.

Hyppige samtaler	Snakk om det som skjer i garderoben. Prat med barna mens de kler på seg. Spør gjerne barna om hva de har lyst til å gjøre når de kommer ut. Når de kommer inn, spør hva de har gjort ute.
Åpne spørsmål	Hvilke klær skal du ha på deg i dag? Hva tror du det er lurt å ha på beina? Hvordan er været i dag? Hva har du lyst til å leke ute i dag?
Repeter og utvid	Barn: Hjelp! Voksen: Trenger du hjelp med votten? Åh, den var litt trang å få på. Barn: Jeg er kald. Voksen: Jeg skjønner godt at du er kald. Det var mange kuldegrader i dag.
Selv- og parallellsnakk	Jeg tar ned lua di. Den ligger så høyt oppe. Jeg sitter her, så kan dere si ifra når dere trenger hjelp. Jeg ser at du klarer å ta på buksa helt selv. Du er jo helt ferdig påkledd, og står klar ved døra.
Rikt og nyansert språk	Klær, jakke, bukse, regntøy, sydvest, lue, solhatt, votter, vanter, hansker, sko, støvler, sandaler, av, på, kle på seg, kle av seg, varmt, kaldt, vått, regn, sol, strikk, knapp, glidelås, hempe, knagg, hulle, kurv.

Oppfordring:

Sett ord på alt barna gjør!

SPRÅKSTØTTE VED BLEIESKIFT

Materiell:

Bad, stellebord, bleie, klut o.l.

Hyppe samtaler	Gjør bleieskift til en hyggelig stund for deg og barnet. Det gir et godt utgangspunkt for dialog og samspill dere imellom. Ta med noe konkret eller et bilde som støtte til samtalen. Tenk turtaking, hold øyekontakt og følg barnets signaler. Vær tålmodig og gi tid til respons. Snakk med barnet selv om du ikke får så mange verbale svar!
Åpne spørsmål	Hva er det du har med deg for noe rart i dag? Hva ser du på bildet? Hvilken regle har du lyst til at vi tar i dag? Jeg lurer på om du vil syng for meg i dag også...?
Repetere og utvid	Barn: Åh! (peker på kluten) Voksen: Ja, der var kluten din. Nå skal vi vaske deg. Barn: Beie æsj. Voksen. Har du bæsje i bleia? Da skal du få ny bleie.
Selv- og parallellsnakk	Jeg ser at du har bæsja. Det tar jeg bort. Jeg tar av bleia, og kaster den i søpla. Du tar av bleia helt selv du! Nå ser jeg at du smiler og er veldig fornøyd med tørr bleie.
Rikt og nyansert språk	Bleie, av, på, vaske, tørke, våt, tørr, tiss, bæsje, promp, foran, bak, kaste, søppel, rompa, tissen, arm, bein, mage, rygg, hode, kropp.

Oppfordring:

Benytt den lille en-til-en-stunden til å samtale med barnet!

SPRÅKSTØTTE I KONSTRUKSJONSLEK

Materiell: Duplo, Lego, Kapla-klosser, store treklosser, magnetklosser, Plus-plus klosser.

Hyppe samtaler	Skap et trygt miljø for gode samtaler mellom deg og barna, og også barna imellom. Bruk gjerne et mindre rom eller en skjermet krok. Prøv å få mange fram- og tilbakeutvekslinger i dialogen mellom deg og barna.
Åpne spørsmål	Hva skal vi gjøre med klossene i dag? Hva har du lyst til å bygge? Hva vil du bruke den lange klossen til? Hvem bor i ditt hus? Hvordan er ditt hus hjemme? Hvordan kan vi få til å bygge tårnet høyere?
Repeter og utvid	Barn: Tloss. Voksen: Du vil ha en kloss. Vil du ha en stor eller liten kloss? Barn: Jeg skal bygge høyt! Voksen: Du kan bygge kjempehøyt! Mange etasjer.
Selv- og parallellsnakk	Nå bygger jeg litt bortover her. Du bygger bortover den andre veien, og du bygger mye lenger vei enn meg! Du bruker de lange klossene til tak på huset ditt. Det var lurt!
Rikt og nyansert språk	Bygge, rase, kloss, stor, liten, lang, kort, høyde, lengde, passer, passer ikke, hus, bygning, borg, vei, bane, tunell, konstruksjon, sterk, svak, forsterke, forlenge.

Oppfordring:

Gi barna kontinuerlig respons på alle henvendelser!

SPRÅKSTØTTE I BUTIKKLEK

Materiell: Bruk det dere har tilgjengelig, f.eks. tomme kartonger, esker o.l. eller div. naturmaterialer, sandkaker. Betalingsmiddel kan være penger, bankkort, steiner, blader e.l.

Hyppe samtaler	Snakk med barna om hva butikken selger i dag. Er det klær, mat eller sportsutstyr? Åpningstid? Hvordan skal man betale for varene? Får kundene kvittering? Følg barnas initiativ.
Åpne spørsmål	Hvor skal vi finne varer til butikken? Hvordan kan vi lage det vi trenger for å åpne butikken? Hva skjer dersom det kommer kunder som ikke har penger? Hvordan kan andre vite at butikken er åpen?
Repetere og utvid	Barn: Her er 2. Voksen: Der har du 2 kroner. 1 eple koster 2 kroner i dag. Vær så god. Barn: Er jakka borte? Voksen: Ja, nå solgte vi den gule regnjakka til Kari.
Selv- og parallellsnakk	Jeg lager en sandkake. Jeg fyller bøtta med sand og litt vann og rører med spaden. Så putter jeg den i ovnen til steking. Nå ser jeg at dere har mye å gjøre i butikken. Dere selger mange klær, får penger av kundene og legger pengene i kassa.
Rikt og nyansert språk	Butikk, selge, kjøpe, betale, penger, kort, kvittering, kasseapparat, jobbe, butikkansatt, kunde, åpningstid, tilbudsvare, utstilling, disk, varer, mye, lite, billig, dyrt.

Oppfordring:

La barna få utvikle språket gjennom kreativ lek!

SPRÅKSTØTTE I SANDKASSA

Materiell: Sand, bøtter, spader, kjøretøy, kakeformer, sil, vann, pinner, steiner, kongler.

Hyppe samtaler	Legg til rette så flere barn kan delta i lek og dialog. Snakk om hva man kan bygge med sand. Hvordan må sanden være for å kunne bygge med den? Hvordan er det hvis den er tørr/våt? Hvordan vil dere samarbeide for å bygge et slott i sandkassa i dag?
Åpne spørsmål	Hva har du lyst til å leke i sandkassa i dag? Hva skal du lage med bøtta og spaden du har? Hvordan tenker dere vi skal lage slottet? (form, størrelse, materiell etc.) Hva trenger vi av hjelp til å lage en stor borg med vollgrav rundt?
Repetere og utvid	Barn: Jeg vil bygge hus til biler. Voksen: Ja det blir gøy – vi bygger et stort hus, et parkeringshus til alle bilene. Barn: Bøtte, full. Voksen: Ja, vi fylte sand i bøtta så den ble full. Den var bare halvfull, men nå er den helt full!
Selv- og parallellsnakk	Jeg fyller sand i bøtta og setter den på hodet slik at det blir et lite hus. Nå lager jeg mange sandkaker. Jeg setter de etter hverandre. Jeg ser at når du nå graver med den store blå spaden, så får du med masse sand for hver gang. Se, Isak kjører bilen superraskt på racerbanen vi har i sandkassa i dag!
Rikt og nyansert språk	Sand, våt, tørr, varm, kald, grave, spa, spade, bøtte, kake, sil, stein, pinne, blad, tunnel, bro, hull, dypt, bil, vei, kjøre, garasje, hus, slott, palass, flaggstang.

Oppfordring:

Få barna til å ha dialog seg imellom!

SPRÅKSTØTTE ...

Materiell:

Hyppige samtaler	
Åpne spørsmål	
Repeter og utvid	
Selv- og parallellsnakk	
Rikt og nyansert språk	

Oppfordring:

BTI-modellen

BTI-veileder gravide og barn 0-6 år

BTI-veileder barn og unge 6-16 år

<p>Nivå 0</p> <p>Definer undringen du har for et barn, en gravid eller familie. Del gjerne undringen med en kollega eller nærmeste leder, for du eventuelt snakker med barnets foresatte eller den gravide.</p>	<p>Nivå 1</p> <p>Samarbeid med barnet og de foresatte, den gravide og/eller familien for å finne en løsning. Her blir det i utgangspunktet jobbet innenfor ett tjenestested.</p>	<p>Nivå 2</p> <p>Tverrfaglig samarbeid med en annen tjeneste for å finne gode tiltak sammen med barnet og de foresatte, den gravide og/eller familien.</p>	<p>Nivå 3</p> <p>Bredt tverrfaglig samarbeid mellom flere tjenester for å finne gode tiltak sammen med barnet og de foresatte, den gravide og/eller familien.</p>
<p>Trinn:</p> <ol style="list-style-type: none">1 Definer undringen for et barn, en gravid eller familie2 Del gjerne undringen med leder eller kollega3 Snakk med barnet, den gravide og barnets foresatte4 Grunn til videre oppfølging?5 Avslutt saken	<p>Trinn:</p> <ol style="list-style-type: none">1 Inviter barnets foresatte/den gravide til møte2 Gjennomfør møtet og planlegg tiltak3 Gjennomføring av tiltak4 Evaluering av tiltak5 Beslutning om veien videre	<p>Trinn:</p> <ol style="list-style-type: none">1 Samarbeidsmøte - oppstart2 Samarbeidsmøte - planlegg tiltak3 Gjennomføring av tiltak4 Evaluering av tiltak5 Beslutning om veien videre	<p>Trinn:</p> <ol style="list-style-type: none">1 Samarbeidsmøte - oppstart2 Samarbeidsmøte - planlegg tiltak3 Gjennomføring av koordinerte tiltak4 Evaluering av tiltak5 Beslutning om veien videre

Ved mistanke om vold eller overgrep skal du ta direktekontakt med [Polittekt](#) eller [Barnevernstjenesten](#)

Anbefalte språkkartleggingsverktøy for bærumsbarnehagene

Tittel	Beskrivelse	Alder	Lenke
Alle med	Observasjon i daglige aktiviteter av seks ulike utviklingsområder. Ett av områdene er språk . Håndbok. 2006.	1 - 6 år	Info Vest Forlag
TRAS	Observasjon av barns språk i daglig samspill. Brukes til å vurdere om barn følger aldersadekvat språkutvikling over tid. Gir et helhetlig bilde av barns språk . Finnes egen observasjonssirkel for flerspråklige barn. Håndbok og tiltakshefte. Revidert i 2011.	2 - 5 år	Info Vest Forlag
Begrepsforståelse	Screeningmateriell som kartlegger begrepsforståelse innen 12 sentrale kategorier. Disse bygger på Magne Nyborgs begrepsteori. Kan gjennomføres i liten gruppe. Bok med begrepsaktiviteter. 2016.	Siste året før skolestart	Info Vest Forlag
Observasjonstips for 2-2 ½ åringer	Enkle observasjonstips for å observere 2 – 2 ½ åringers språkutvikling . Ordliste. Substantiv, verb, kombinere to ting og rare beskjeder. 2020.	2 – 2 ½ år	Bærum kommune
Språklydsobservasjon	Et enkelt bildemateriell for å observere hvor langt barn er kommet i sin språklydsutvikling . Anvendes digitalt eller på papir. Brukes for å vurdere behov for logopedhjelp. Språklydshefte om språklydsutvikling, språklydskartlegging og tiltak. 2023.	3 - 6 år	Bærum kommune
Samtaleguide om barnets morsmål	Spørreskjema til bruk i foreldresamtale for å kartlegge barnets ferdigheter på morsmål . Samtaleguiden kan brukes når pedagogen ser at et flerspråklig barns språkutvikling ikke er helt som forventet, og har behov for mer kunnskap om barnets morsmålsutvikling. 2016.	1 - 6	UDIR

Aktuelle tilleggsværktøy

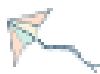
Tittel	Beskrivelse	Alder	Lenke
MIO	Matematikken - Individet – Omgivelsene. Et observasjonsmaterieell for å observere matematikkutvikling hos barn. Egen håndbok. Nettressurs . 2017.	2 – 5 år	Info Vest Forlag
Tjue spørsmål om språkferdigheter	Screeningverktøy til å måle barns språkferdigheter . Barnehagelærer besvarer 20 spørsmål på en skala fra 1 til 5. 2019.	5 – 6 år	Statped
Å by opp barnet til dans	Normert observasjonsskjema om tidlig språklig engasjerbarhet , språklig engasjement og fysisk aktivitetsnivå hos barn. Inviterer til refleksjon over hvilken rolle den voksne for barnets interesse for å bruke språk. Fylles ut av barnehageansatte og foreldre. 2012.	1 – 5 år	Info Vest Forlag
Kartleggingsprøve for minoritets-språklige skolestartere	Kartleggingsprøve for å vurdere minoritetsspråklige barns språkferdigheter i norsk før skolestart. Materiellet består av et lærerveiledningshefte og et elevhefte. 2015.	5 – 6 år	Trondheim kommune
Språksnakk	TRIBUS Språksnakk består av 12 puslespillbrikker som legges sammen til et myldrebilde, samt 59 bildekort. Målet med materialet er å legge til rette for en kommunikasjonssituasjon som gir mulighet til å vurdere barnets talespråk . 2021.	4 – 4.11 år	TRIBUS

MÅL- OG TILTAKSPLAN

For: _____ Født: _____

Vurdering Observasjon og kartlegging. Oppsummering av resultat - barnets sterke og svake sider.	
Mål Hva ønsker man å oppnå i perioden planen gjelder for?	
Tiltak Hvilke tiltak er aktuelle? Når skal tiltakene gjennomføres? Hvem har ansvaret? Er det noe foreldrene kan gjøre hjemme?	
Evaluering Når skal planen evalueres? Hvordan har tiltakene fungert? Er målet nådd?	
Videre oppfølging Er videre oppfølging internt i barnehagen tilstrekkelig? Er det behov for å koble inn eksterne instanser?	

Dato for når planen er gjennomgått med foreldrene _____

BTI - verktøy

BÆRUM KOMMUNE

Enkel tiltaksplan

Formålet er å etablere et grunnnett for vann og i forbindelse med hvert grunnnettprosjekt skal det gis en evaluering av tiltakene. De egne mål for evaluering av tiltak.

For (navn): _____ Mål: _____

Tiltak:	Hvordan:	Hvorfør:	Mål:	Ansvar:	Spenningsfelt (Date og signatur)

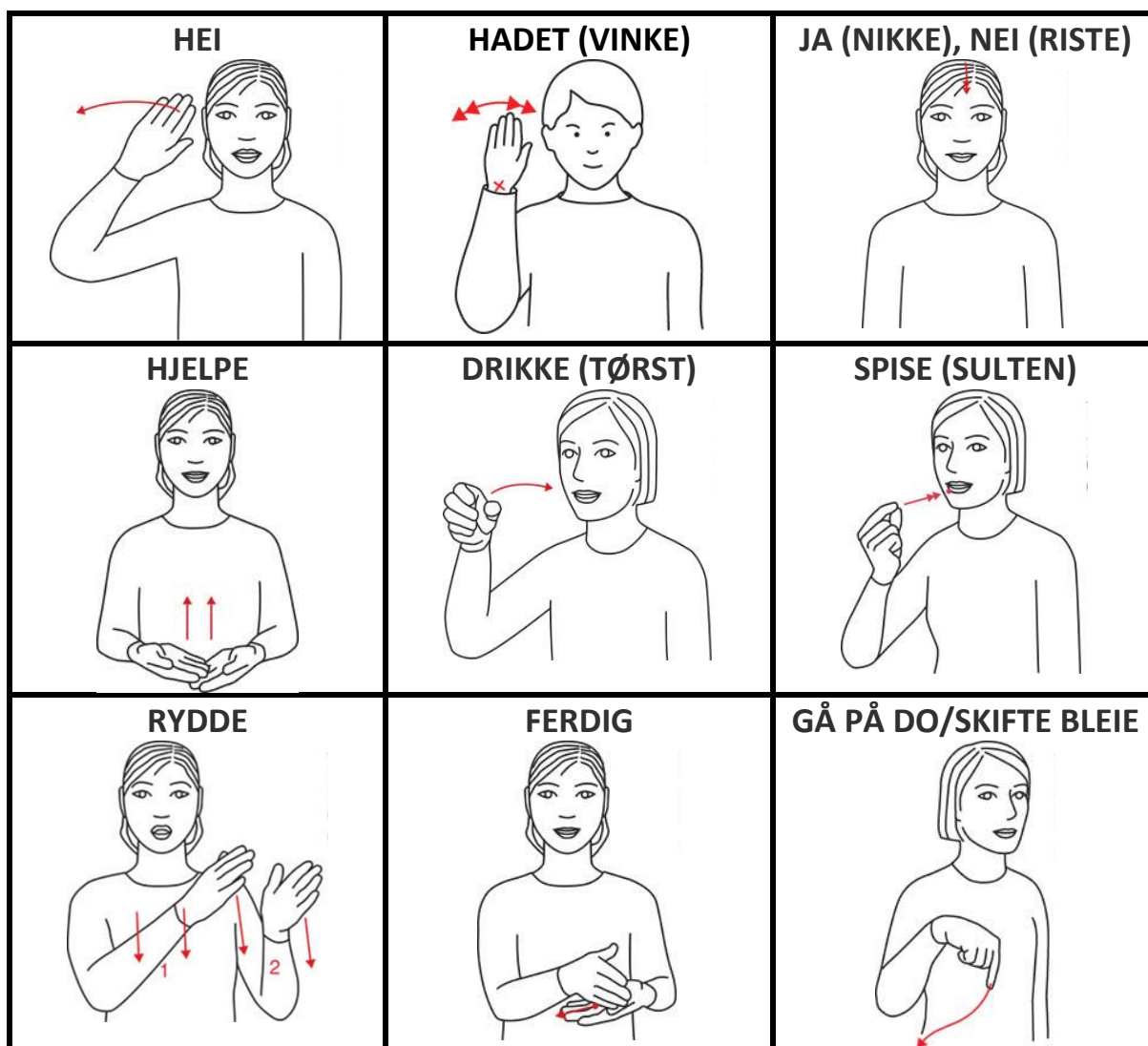
Signatur investerte

Signatur prosjektpakkeleder

ASK OG NORSK MED TEGNSTØTTE

ASK står for Alternativ og Supplerende Kommunikasjon, og er alt som hjelper en person til å kommunisere bedre når vanlig talespråk ikke blir tilstrekkelige. Eksempler på ASK er bruk av håndtegn, fotografier, bilder, symboler og konkreter. Kun noen få barn trenger alternative kommunikasjonsmåter som erstatter talen, mens mange barn kan ha glede av supplerende kommunikasjon i en periode.

Når barn har lite talespråk, forsinket eller utydelig tale kan tegnstøtte til norsk være et alternativ. Man kan komme ganske langt med kun noen få tegn, evt. naturlige tegn. Dette kan også være aktuelt på småbarnsavdelinger eller i barnegrupper der mange flerspråklige barn er i starten av norsklæringen. Bruk av tegn kan understøtte språkmiljøet i barnehagen, og bidra til å styrke barns generelle språkutvikling.

Tegninger fra Statped's Tegnbank <https://www.minetegn.no/Tegnbanken-2016/index.php#banken>

Informasjon fra UDIR: [Alternativ og supplerende kommunikasjon \(ASK\) | udir.no](#)